

ARNAU DE VILANOVA

DE ESU CARNIUM

EPISTOLA ARNALDI AD DOMINUM BREMUNDUM

REGIMEN ALMARIE
(REGIMEN CASTRA SEQUENTIIUM)

Edenda curavit et versionem catalaunensem adiunxit

Marcel Coromines Balletbò

BARCELONA
2022

PRESENTACIÓ

És una veritable satisfacció escriure aquesta presentació. Agraïixo a l'amic Dr. Marcel Coromines la confiança que m'ha fet en demanar-me-la i sobretot la feina que ha esmerçat en la preparació d'aquest llibre.

Arnau de Vilanova és un personatge molt especial, poliedric, de mal classificar i encabir en les categories que els historiadors de l'edat mitjana solen fer servir habitualment. Fou, efectivament, un metge de renom, segurament el més destacat de l'occident llatí medieval. Com a metge escolàstic, de l'escola de medicina de la Universitat de Montpeller, va traduir i comentar obres dels fundadors de la medicina antiga (Hipòcrates i Galè) i va redactar innovadores monografies sobre els diversos camps de la medicina que constituïren durant molts anys la base de l'ensenyament universitari d'aquesta nova ciència. Fou també un metge pràctic: els reis i papes de la seva època es disputaven els seus serveis. La fa quasi mig segle que la seva obra mèdica, les *Arnaldi de Villanova Opera Medica Omnia*, és en curs d'edició. Aquest projecte és patrocinat pel Consejo Superior de Investigaciones Científicas, la Universitat de Barcelona i la Fundació Noguera. Actualment Pagès Editors, de Lleida, n'és l'editor. Arnau de Vilanova fou un metge extraordinari, però els seus interessos transcendeixen l'àmbit de la medicina.

Primera edició: maig de 2022

© Marcel Coromines Balletbò, 2022

© d'aquesta edició: Editorial Claret, s.l.u., 2022

Roger de Llúria, 5 – 08010 Barcelona

www.editorialclaret.cat – editorial@claret.cat

ISBN: 978-84-9136-413-9

Dipòsit legal: B-9.779-2022

Imprès a Gráficas Rey

«Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser efectuada amb l'autorització dels titulars, amb excepció prevista per la llei. Dirigeixis a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessites fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conflucencia.com; 917 021 970 / 932 720 447)».

Tots els drets reservats.

Arnau de Vilanova també va escriure una extensa obra teològica o espiritual, que actualment és editada pel professor Josep Perarnau (Institut d'Estudis Catalans i Facultat de Teologia de Catalunya). De les *Arnaldi de Vilanova Scripta Spiritualia* en van sortir dos volums entre els anys 1971 i 2002, preparats respectivament per Joaquim Carreras i Artau i Miquel Batllori, i per Joan Nadal; i de les *Arnaldi de Vilanova Opera Theologica Omnia*, tres més, des de l'any 2004, tots editats per Josep Perarnau. Arnau de Vilanova és, però, un teòleg molt especial. Sense una preparació universitària específica, però amb sensibilitat pels grans problemes de l'època i amb bon ascendent sobre la Santa Seu i altres corts de l'època, va proposar una reforma de l'Església i de la cristiandat. Tot un món separa Arnau de Vilanova dels teòlegs escolàstics de l'època, especialment de l'incipient tomisme. Quan Arnau escriu les seves obres espirituals o teològiques, sigui en llatí o en català, ho fa d'una manera original i molt personal, servint-se de l'experiència que ha adquirit estudiant i practicant la medicina. Amb raó Arnau de Vilanova ha estat qualificat de *medicus theologizans*.

El Dr. Marcel Coromines ha editat i traduït unes obres, especialment el *De esu carnium*, que poden ser considerades la quinta essència de l'arnaldisme. No són pròpiament obres de teologia ni obres de medicina. Ho són tot alhora. Per això creiem un encert que aquestes obres hagin estat publicades en una col·lecció no dedicada ni a teòlegs ni a metges, sinó a filòsofs. En la mesura que depassen l'àmbit de la teologia i de la medicina i que expressen un pensament genuí, original, coherent amb uns pressupòsits ben establerts i susceptible de tractar de qualsevol temàtica, aquestes que ara presentem són també obres de filosofia. Potser no en un sentit estricte, però sí prenem el terme filosòfic *sensu lato*, tal com era utilitzat en l'època medieval, certament, ho són.

Les obres editades i traduïdes en aquest volum són el *De esu carnium*, el *Regimen Almariae* i l'*Epistola ad dominum Brenmundum*. Arnau de

Vilanova va escriure el *De esu carnium* per tal de defensar els monjos cartoixans de l'acusació d'heretgia que els feien uns clergues regulars i seculars a causa de la seva dieta vegetariana. Arnau de Vilanova justifica la dieta de la Cartoixa amb arguments teològics, extrets de la Bíblia i de la tradició, però també amb arguments mèdics. Qui podia fer una defensa d'aquesta dieta millor que Arnau de Vilanova? El problema era de naturalesa teològica, però la medicina hi tenia molt a dir. Un teòleg mai no hauria pogut escriure un tractat com aquest. Arnau de Vilanova posa tota la seva experiència mèdica i el seu prestigi al servei d'una determinada opció o solució teològica.

El *Regimen Almariae* és una obra de circumstància. Arnau de Vilanova el va oferir a Jaume II en uns moments difícils: requerit pel rei, Arnau es presentà a Almeria cap a mitjan gener de 1310 per donar raó d'un complicat afer que al capdavant va provocar la ruptura entre el rei i el seu metge. Jaume II estava assetjant la ciutat d'Almeria i Arnau li escriu aquest *regimen* per tractar de diversos problemes relacionats amb la higiene de les tropes en una situació tan especial com la d'un setge.

Finalment, l'*Epistola ad dominum Brenmundum* és de caràcter personal. El destinatari, senyor de Montferrer, havia demanat consell mèdic a Arnau sobre una malaltia ocular. Arnau de Vilanova, certament, li recepta un col·liri, però seguidament li recomana que tingui cura sobretot de la visió espiritual, per a la qual no hi ha res millor que un safrà anomenat Jesús de Natzarete.

Aquest conjunt d'escrits, ben traduïts al català pel Dr. Coromines i amb didàctiques introduccions, ens aproximen al nucli dur de l'arnaldisme. Són obres difícils d'encasellar en un gènere literari concret, però que manifesten, sens dubte, la idiosincràsia d'Arnau de Vilanova. Més que en cap altra, en elles hi glateix el *medicus theologizans*.

El doctor Marcel Coromines és la persona adequada per tenir cura de l'edició i traducció d'aquests opuscles arnaldians. Com Arnau de Vilanova, és metge de formació i molt interessat en qüestions de teologia

i en les llengües clàssiques. Va fer la tesi doctoral sobre una família de farmaceutics: *Els Pallarès de Solsona, 1450-1855*; i col·labora des de fa molt de temps amb el professor Josep Perarnau en les *Annals de Villanova Opera Theologica Omnia*.

JAUME MENSA I VALLS
Universitat Autònoma de Barcelona
Institut d'Estudis Catalans

PREFACI

Col·laboro amb el Dr. Josep Perarnau i Espelt en els treballs per a l'edició de les obres teològiques d'Arnau de Vilanova (*Opera Theologica Omnia*, AVOTO VI), i en caure'n a les mans el tractat *De esu carniūm*, que correspon a la col·lecció de les obres mèdiques d'Arnau de Vilanova (*Opera Medica Omnia*, AVOMO), em va semblar escaient de fer-ne la traducció al català. El text, com a metge que soc, em va interessar pels seus aspectes mèdics, però també pels seus aspectes teològics, que tant movien Arnau de Vilanova. La medicina, que sempre ha volgut guarir les malalties humanes i, fins i tot avui, prevenir-les, vol arribar a tenir una visió holística de la persona, abastant totes les facetes humanes; és a dir, no tan sols les físiques, sinó també les anímiques i les espirituals. Aquest afany és el que va dur a metges com Arnau de Vilanova i Miquel Servet a voler entrar en el camp de la teologia, amb conseqüències futures per a Miquel Servet i prou atabaladores per a Arnau, qui va poder esquivar la Inquisició perquè el papat el va protegir.

Per a fer el comentari del tractat m'he basat en la magnífica introducció del volum XI de les obres mèdiques d'Arnau (AVOMO) que va dur a terme Dianne M. Bazell l'any 1999 i de la qual he espigolat mantes dades i paràgrafs sencers. En el meu comentari he afegit algunes citacions del